
tanácskozások a hídról

1975. január elsejével a *Híd* eddigi főszerkesztőjének és szerkesztő bizottságának második négyéves mandátuma lejárt, és a Fórum Lap- és Könyvkiadó Vállalat (a folyóirat kiadója) alapszabályai értelmében pályázatot írtak ki a *Híd* főszerkesztői munkahelyének betöltésére. Mivel a pályázatra jelentkező nem volt, a Fórum munkástanácsa Ács Károlyt, a folyóirat eddigi fő- és felelős szerkesztőjét bízta meg hathavi időtartamra a főszerkesztői teendők ellátásával.

Ezzel egyidejűleg széles körű tanácskozások sora indult meg, azzal a céllal, hogy a *Híd* jelenlegi problémáit és továbbfejlődésének kérdéseit a lehető legnagyobb mértékben társadalmassítsák és olyan öngazgatói megoldásokat találjanak, amelyek biztosítják majd e nagy múltú folyóirat széles társadalmi bázisát és társadalmi-művelődési küldetését a jövőben is.

Először a szerkesztő bizottság ez év február 3-ai kibővített ülésén vitatták meg Ács Károly jelentését a *Híd* helyzetéről, majd a *Híd* Kiadói Tanácsa február 17-én megtartott ülésén két munkabizottságot nevezett ki a *Híd* jövőendő szerkesztési koncepciójának kidolgozására és az utóbbi két évfolyam bíráló elemzésének elkészítésére. Ugyanakkor a Fórum kiadóházzal kapcsolatban álló kommunista írók aktívája is napirendre tűzte a *Híd* eddigi munkáját, jelenlegi helyzetét és szerkesztési koncepcióját.

A Kiadói Tanács április elsejei ülésén magáévá tette és egyúttal nyilvános vitára bocsátotta a *Híd* koncepciójának alapvető elveit. A kommunista írók aktívájának ülését ebben a tárgyban április 11-ére, a széles körű író-értekezletet pedig (a *Híd* Kiadói Tanácsa és a Vajdasági Írók Egyesülete közös szervezésében) április 15-ére hívták össze.

Az alábbiakban közöljük a *Híd* helyzetéről szóló főszerkesztői jelentést, a *Híd* koncepciójának alapvető elveit és az utóbbi két évfolyam bíráló elemzését.

A HÍD HELYZETÉRŐL

A Pártlevelet követő időszakban elvégzett, meglehetősen komoly bíráló elemzések és felmérések alapján véve pozitív értékelést adtak a *Híd* anyagáról, szerkesztési elveiről és gyakorlatáról, ugyanakkor egész sor objektív és szubjektív fogyatékossgot mutattak ki a folyóiratnál, amelyek nagyjából három fő csoportba oszthatók:

1) eszmei-tartalmi fogyatékossgok (kellő tervszerűség, átgondolt és következetes koncepció hiánya, főleg a társadalmi-ideológiai jelenségek követésében; a híd-szerep, a különböző népek és nemzetiségek kultúrája rendszeres figyelésének és bemutatásának hanyagolása, illetve a véletlenre bízása; a kritikai rovat majdnem teljes eltűnése a folyóiratból stb.);

2) anyagi-szervezeti hiányosságok (a folyóirat bizonytalan státusa az öngazgatási struktúrában és fokozódó anyagi bizonytalansága, ennek összes velejáróival, melyek közül a legsúlyosabb a rendezetlen káderkérdés, illetve az „utánpótlás”, a folyamatosság biztosítása egy szélesebb alapokra helyezett káderpolitika által; az évről évre növekvő késés; a megjelenések számának és a folyóirat terjedelmének állandó csökkenése stb.);

3) szubjektív mulasztások (a Kiadói Tanács nem működött kellő rendszerességgel, főleg „kívülállóként” viszonyult a *Híd* problémáihoz, azaz nem vállalt felelősséget azok konkrét megoldásáért; a szerkesztő bizottság szinte csak papíron létezett, a szerkesztés egész munkáját a főszerkesztő egyedül végezte; az operatív szerkesztés, azaz a főszerkesztő nem tett meg mindent az adott helyzet megváltoztatásáért, „objektív tényként” fogta fel a *Híd* problémái iránt megnyilvánuló általános érdektelenséget, az anyagi korlátokat stb., és úgy igyekezett megoldást találni rájuk, hogy rutinszerűen leszűkítette a *Híd* működési és hatóterületét, „beleilleszkedett” a mind szűkösebb keretekbe, hónapról hónapra szerkesztett, és mellőzte, illetve a maga munkabírásához, időbeosztásához stb. szabta a szélesebb körű szervező-mozgósító feladatokat is).

Az említett elemzések fő hiányossága az volt, hogy csak megállapították, „rögzítették” a problémákat, és nem gondoskodtak a konkrét megoldások, a gyakorlati továbblépés módszereinek kidolgozásáról, sem a társadalmi, öngazgatói ráhatás biztosításáról. Viszont az azóta eltelt időszak, az új alkotmányos rendelkezések és a X. kongresszus időszaka, olyan társadalmi klímát teremtett, amely még élesebb fényben mutatja meg a kultúrára, a kultúra munkásaira, tehát a *Híd*ra, a *Híd* kiadóira, szerkesztőire és munkatársaira is váró feladatokat éppúgy, mint a megvalósításuk útjában álló akadályokat. Az elmúlt jubiláris év ünnepei és a *Híd*at ért magas elismerések (a Testvériség és Egység Aranykoszorús Erdemrendje, a Vuk-díj stb.), nem kevésbé a felidézett forradalmi múlt kötelező érvényű hagyományai még sürgetőbben még sürgetőbbben fel felelősségünket e nagy múltú folyóirat jelenéért és jövőjéért, annál inkább, mert egy újabb elemzés nem mutathat ki lényeges javulást az észlelt problémák egyikében sem, sőt:

— a szerkesztés továbbra is egyszemélyi, s ennek koncepcióbeli, eszmei-tartalmi stb. hátrányai változatlanul megmutatkoznak. A jubiláris év növelte ugyan a *Híd* anyagának társadalmi érdekűségét, két tematikai szám (az 5—6. emlékszám és a 12. nemzetiségi szám) a tervsze-

rúséget is revelálta, de továbbra is hiányzott a rendszeres kritika, a jugoszláv irodalmak és a kitekintés folyamatossága;

— a *Híd* öngazgatási státusában nagy (és pozitív) változás, hogy a folyóirat szerkesztősége csatlakozott a Könyvkiadó TMSZ-hoz, ez az integráció azonban még nagyjából formális, még mindig nem alakult ki egy olyan öngazgatási struktúra, amely a *Hídat* és problémáit teljesen a magáénak tekintené;

— a folyóirat anyagi helyzete még súlyosabb, amióta a dotáció új elszámolási módja nem teszi lehetővé a legminimálisabb gazdálkodást sem a rendelkezésre álló eszközökkel, s a szerkesztőség anyagi kiadásainak (személyi jövedelmek, tiszteletdíjak stb.) természetellenes „befagyasztása” ellenére is tetemesre nőtt a veszteség;

— a folyóirat rendszeres megjelentetésével komoly bajok vannak, úgyhogy egy-egy szám késése már több hónapos (a május—júniusi jubiláris szám pl. csak novemberre készült el).

Mindez teljesen indokoltá teszi azt a megállapítást, hogy a *Híd* szerkesztése és kiadása az eddigi módon és az eddigi feltételek mellett lehetetlenné vált és sürgős, szervezett intézkedésekre van szükség a helyzet rendezése érdekében. Ezt megköveteli az esedékes főszerkesztő-választás is, hogy a *Híd* az új mandátumban új alapokon, társadalmi és művelődési küldetésének megfelelően fejlődhessen tovább. A legsürgesebb teendők e téren:

1) Az eddigi szerkesztő bizottság és Kiadói Tanács helyett, egy új szerv (szerkesztő tanács) létesítése, amely összetételénél fogva biztosítja majd a *Híd* eddigi irányának folytonosságát, és gondoskodik a szerkesztési politika és a szerkesztési koncepciók konkrét érvényesítéséről. A tanácsot tehát a *Híd* aktív szerkesztőiből és legbensőbb munkatársaiból kell összeállítani, s körükből kell kikerülnie annak a 4—5 tiszteletdíjas szerkesztőnek, akik egy-egy rovatért felelnek majd (elsősorban a társadalmi és a kritikai rovat megszervezése fontos és halaszthatatlan).

2) A szerkesztőségi operatíva felerősítése egy állandó alkalmazásban levő segédszerkesztővel, ami egyben az első lépés lesz egy átgondolt és tervszerű káderpolitika, a *Híd*-szerkesztés folyamatos „utánpótlása” irányában.

3) A *Híd* társadalmi-öngazgatói bázisának biztosítása, a munkásosztály és a társult munka érdekeinek érvényesítése (a Kiadói Tanács és más öngazgató szervei, valamint a kialakuló érdekközösségek és az írók gyülekezete révén).

4) Az anyagi helyzet rendezése (az eddigi veszteség fedezése a szolidaritási alapból; olyan reális pénzügyi terv kidolgozása a tmsz-ban és a Fórumban, amely egyenlő gazdálkodási és jövedelemszerzési feltételeket biztosít a *Hídnak* és dolgozóinak, mint a vállalat többi részének és dolgozójának az öngazgatói megállapodások és mércék alapján).

5) A *Híd* szerkesztési koncepciójának határozottabb körvonalazása, széles körű megvitatása és elfogadása az új szerkesztő tanácsban, a Kiadó tanácsában és az író-munkatársak gyűlésén. Ezek a szerkesztési koncepciók feltétlenül magukban kell, hogy foglalják a *Híd* eddigi, társadalmilag verifikált és a gyakorlatban bevált alapvető irányvételét: a jugoszláviai magyar irodalom, művészet és ideológiai alkotótevékenység értékeinek szintetizáló és univerzális igényű, tehát csoportérdekektől és monopóliumoktól mentes bemutatását és propagálását; a vajdasági

népek és nemzetiségek kulturális-szellemi értékeinek fokozottabb beépítését a magyar kultúrába, a hármas irányultságot a jugoszláv, az egyetemes magyar és világirodalom felé, de ugyanakkor azokat a követelményeket is, amelyeket a folyóirat szélesebb társadalmi-művelődési szerepének igénye támaszt: a fokozottabb kapcsolatot, együttműködést, munkamegosztást más, hasonló rendeltetésű jugoszláv, magyar stb. folyóiratokkal, kulturális intézményekkel; fokozottabb részvételt a kultúra, az irodalom, a művészetek népszerűsítését, társadalmi érvényesülését célzó akciókban és ilyen akciók kezdeményezése stb.

6) A *Híd* szerkesztőségének teljes bekapcsolása a Kiadó TMASZ öngazgató struktúrájába; a belső öngazgatási viszonyok tisztázása a szabályzatok, a gazdasági és adminisztrációs ügyek intézése, a munkaellenőrzés, munkafegyelem, egyéni felelősség stb. kérdésében.

A HÍD KONCEPCIÓJÁNAK ALAPVETŐ ELVEI

A *Híd* koncepciójának kidolgozásában irodalmi életünk meghatározó körülményeihez kell igazodni: a társadalmilag verifikált irodalompolitika alaptételeihez és elvárásaihoz, a meglévő irodalmi folyóiratok szerkesztési irányvételéhez, az állandóan változó (apadó és gazdagodó) irodalmi terméshez, a folyóirat köré gyűjthető írók egyéni törekvéseihez és elsősorban irodalmunk determináló sajátosságaihoz. A koncepció kidolgozása tehát összetett feladat. Itt csak néhány alapvető (irányító) elvet bocsáthatunk vitára.

1. A *Híd* gazdag hagyományra tekint vissza; irodalmunk forradalmi örökségét ismerhetjük meg múltjából, s kétségtelen, hogy *mai* irányvételét is ebből a távlatból kell kijelölni. A *Híd* a forradalmi hagyományokra épülő *korszerű* irodalmat támogatja, ami egyaránt megmutatkozik hagyományápoló és -feltáró, valamint a kortárs irodalmat bemutató és serkentő tevékenységében. Koncepciójának ez meghatározó mozzanata.

2. Irodalmunk terméséhez (jelenéhez és múltjához egyaránt) *kritikus* viszonyul, ami több formában mutatkozik meg:

először: a nagyobb, összefoglaló igényű, „akadémikus” hangvételű értekező próza (esszé, tanulmány, irodalomtörténet, irodalomszociológia) hangsúlyos támogatásában;

másodszor: a kortárs irodalmi termésre való gyors, szigorú és következetes kritikai reagálásban;

harmadszor: a marxizmus irodalmi és esztétikai mércéinek alkalmazásában.

3. Ezeket a kritériumokat alkalmazva közöl *szépirodalmat* is, sohasem hagyatkozva esetlegességekre és véletlenekre, de nem zárkózik el az irodalmi kísérletezéstől sem; minden „esztétikán alulit” elítél és kizár a folyóiratból, mert a művészi értékre figyel, ami minden másnak feltétele.

4. Hatványozottabb formában fordul *más művészetek* termése felé (film, képzőművészet, színház, zene) elsősorban a kritikai megítélés és összefoglalás céljából. Különös figyelmet fordít *képzőművészetünk* eddig alig vizsgált múltjának és mindeddig kritikailag fel nem mért jelenének értékelésére.

5. Éppen azért, mert a jugoszláviai magyar irodalom folyóirata, a *Híd* teljesen nyílt *Jugoszlávia népeinek és nemzetiségeinek irodalmi és művészi törekvései* felé; az eredmények és értékek fordításával és kritikai felmérésével kapcsolja be ezeket irodalmunk vérkeringésébe és minden napjaiba; eközben széles teret biztosít az elmélyült fordítói munkának.

6. De nyílt a *magyar irodalmak* felé is, itt különös hangsúlyt a kritikai viszonyulás kap, mely egyrészt az irodalmi termés (esetleg rejtett) értékeit emeli ki, másrészt irodalmunkat definiálja a más történelmi és társadalmi feltételek között alkotott magyar irodalmak felé. Ezzel különösképpen irodalmunk sajátosságai és öntörvényű fejlődési tendenciái válnak nyilvánvalóvá.

7. Ennek a két érdeklődési körnek megfelelően tájékozódik a *Híd* a *világirodalmi* jelenségek körében is.

*

Mindezek a szempontok arra figyelmeztetnek, hogy a *Híd* jellege, a szépirodalmiság irányából, hangsúlyozottabb formában fordul a kritikai irodalom felé, ami azt jelenti, hogy szervezettebben és szigorúbb kritikai kritériumok alkalmazásával és betartásával; ebből következően jellegében egy sajátosan értelmezett irodalom- és művészetkritikai folyóirat jegyeit fejleszti ki és érvényesíti, teljes összefüggésben eddigi törekvéseivel. Eközben még nagyobb teret biztosít — túllépve az irodalom és művészet kereteit — a *kultúra társadalombírálatának* öngazgatói társadalmunk rendszerében.

A HÍD UTÓBBI KÉT ÉVFOLYAMÁNAK BÍRÁLÓ ELEMZÉSE

A Pártlevelet követő időszakban elvégzett komoly bíráló elemzések és felmérések óta a *Híd* szerkesztésében és anyagában érezhető az erőfeszítés, hogy folyóiratunk megtartsa és továbbfejlessze azt az irányvonalát, amely az eddigiek során pozitív értékelést kapott, s hogy kiküszöbölje azokat az esetlegességeket és aránytalanságokat, amelyekre az előző elemzések rámutattak. Másrészt ez az időszak, az új alkotmány és a X. kongresszus időszaka olyan társadalmi klímát teremtett és olyan társadalmi igényeket hozott magával, amelyek még élesebb fényben mutatják meg a folyóirat feladatait és fogyatékosságait, mulasztásait egyaránt.

Az utóbbi két évfolyam tartalmi-műfaji elemzése kimutatja, hogy a *Hídnak* sikerült tartania az eddig bevált és verifikált arányokat a jugoszláviai magyar írók legszélesebb körének szerepeltetése meg a többi irodalmak bemutatásának igénye, valamint a szépirodalmi művek és az értekező műfajok között. Ezen az általános képen belül azonban bizonyos, pozitív és negatív irányú eltolódások figyelhetők meg. A *Hídban* szereplő hazai magyar íróink száma (1973-ban 51, 1974-ben 46) nagyjából megfelel a „több éves átlagnak”, viszont jelentősen megnövekedett az újabban jelentkező legifjabb nemzedék képviselőinek aránya, ami egyfelől rendkívül pozitív jelenség, már a *Híd* írógárdájának és olvasótáborának természetes megújulása és felfrissítése szempontjából is, másfelől viszont komoly követelményeket állít a szerkesztés elé a minőségi

szint megőrzése, a kellő szelektálás, a fiatal írók számára is indikatív esztétikai szempontok következetes ápolása és továbbfejlesztése stb. tekintetében.

A jugoszláviai népek és nemzetiségek írói törekvéseinek és irodalmi alkotásainak bemutatása sokkal folyamatosabb és egyenletesebb volt az utóbbi két évfolyamban, mint azelőtt. Különösen a vajdasági nemzetiségek irodalmát prezentálta a *Híd* gondos válogatásban és impozáns számban. 1973 folyamán a románok költészete, 1974-ben a vajdasági szlovák és az albán költészet, valamint a román próza és a ruszin drámai termés került bemutatásra, mennyiségileg tehát igen jó, sőt talán túlzott is az arány (ha tekintetbe vesszük, hogy egyes jugoszláv irodalmak, például a szlovén és a macedón, egyetlen névvel, művel sem szerepeltek a két évfolyamban), kívánivaló maradt azonban így is, ezeknek az irodalmaknak irodalomtörténeti és kritikai értékelése, s így szervezettebb beépítése a *Híd* érdeklődési körébe.

A határon túli magyar irodalom ezúttal szigorúbb szűrőn át jutott be a *Híd*-ba, különösen az 1974-es évfolyamban, amikor összesen 4 magyarországi, két romániai és egy nyugati író műve szerepelt. Sokkal jobb az előző, 1973-as év által mutatott kép, különösen abból a szempontból, hogy a szerepeltetett tíz-egynéhány szerző műfajilag is változatos, a *Híd* koncepcióiba beilleszkedő munkákkal mutatta folyóiratunk kitekintő szerepét és orientációját (pl. a keleti irodalmak szakértője egy vietnami irodalmi jelenségről, a romániai magyar író a román irodalom egy jelentős alakjáról értekezett stb.). Az 1974-es viszonylagos visszaesés talán azzal is magyarázható, hogy a szerkesztés inkább a folyóirat 40. évfordulójára koncentrált és a hazai anyagokra helyezte a hangsúlyt.

A *Híd* egyik hagyományos megnyilatkozási formája, a tematikai számok vagy egy számon belül kiemelt tematikai tömbök szerkesztése e két évfolyamban sem maradt el. 1973-ban egy Petőfi-összeállítás meg a 75 éves Lőrinc Péternek szentelt anyag, 1974-ben pedig a 40. évfordulót jelölő emlékező kettős szám és a nemzetiségi irodalmakat bemutató 12. szám jelölte ezt a törekvést.

A társadalmi témáknak szintén kivételes figyelmet szentelt a szerkesztés. 1973-ban az olyan yira hiányolt időszerűséget is sikerült némileg revelálni: egy-egy írás foglalkozott az alkotmányfüggelékkel; a kultúra szerepével az öngazgatásban; a szocializmus, a tudományostecnológiai forradalom és az öngazgatás összefüggéseivel; a kultúra és a kongresszusi platform témájával; 1974-ben pedig a X. kongresszusnak a kultúrára vonatkozó határozataival. Az 1974-es évfolyamban egyébként a munkásmozgalmi—Híd-történeti témák domináltak, ami érthető a jubileumra való tekintettel, de különösen jelentősek és előre mutató, kötelező érvényűek azok a *Híd*-évforduló kapcsán elhangzott, de a *Híd* jelenlegi szerepét és jövőjét is érintő megállapítások, amelyeknek az ünnepi alkalmon túl a jövőendő elméleti és gyakorlati munkában kell majd igazán konkretizálódniuk.

Ebben a megvilágításban kell számba venni és elbírálni azokat a problémákat és fogyatékoságokat, amelyeket a Kiadói Tanács az eddigiek során is konstatált már, de amelyekre mindeddig nem sikerült megoldást találni, ami egyértelműen azt bizonyítja, hogy nem elég megállapítani, „rögzíteni”, mi nem felel meg a követelményeknek a *Híd* szerkesztésében, hanem gondoskodni kell a konkrét megoldások, a gya-

korlati továbblépés módszereinek kidolgozásáról és a társadalmi, öngazgatói ráhatás biztosításáról is.

Első helyen kell említeni a kellő tervszerűség, az átgondolt és következetesen alkalmazott szerkesztési politika hiányát, amit csak némileg semlegesíthettek vagy feledtettek el az utóbbi két évfolyam szerkesztésében észlelt és fentebb részletesen kimutatott pozitív törekvések. A *Híd* szerkesztése továbbra is egy személyre hárult, a szerkesztő bizottság szinte csak papíron létezett, a Kiadói Tanács pedig főleg „kívülállóként” viszonyult a *Híd* problémáihoz, s nem vállalt felelősséget azok konkrét megoldásáért. Ennek egyik káros következménye, hogy a *Híd* orientációját elsősorban képviselni hivatott kritikai rovat, főleg az ún. napi, folyó kritika szinte teljesen elhalt (1973-ban összesen 8, 1974-ben pedig 4 hazai — jugoszláviai magyar könyvvel foglalkoztak a kritikusok). Már pusztán ez az egy adat indokoltá teszi a megállapítást, hogy a *Híd* szerkesztése az eddigi módon és az eddigi feltételek mellett lehetetlenné vált, és a legsürgősebb feladat a folyóiratnál a munkatársi gárda, a szerkesztő bizottság és az operatív szerkesztés felerősítése, és az elfogadott koncepciók megvalósítására való képesítése.